

Операција Паштрик

ЗА СОПСТВЕНИ КОМАД КАМЕНА

НАША ПЕШАДИЈА ЈЕ ВАТРОМ СА БЛИСКОГ РАСТОЈАЊА УСПЕЛА ДА ЗАУСТАВИ НЕПРИЈАТЕЉА НА САМОЈ ГРАНИЧНОЈ ЛИНИЈИ. БОРБЕ СУ ТРАЈАЛЕ НЕСМАЊЕНОМ ЖЕСТИНОМ СВЕ ДО ПОПОДНЕВНИХ САТИ. КАНОНАДА ОБОСТРАНЕ АРТИЉЕРИЈСКЕ, МИНОБАЦАЧКЕ И РАКЕТНЕ ПАЉБЕ ДОПИРАЛА ЈЕ ДО ПРИЗРЕНА. ПОВРЕМЕНО СЕ ПАДИНЕ ПАШТРИКА НИСУ ВИДЕЛЕ ОД ДИМА И ПРАШИНЕ...

Пише генерал-мајор у пензији Божидар ДЕЛИЋ,
командант 549. моторизоване бригаде

Иако је инцидената на државној граници према Албанији било и 1997. године, њихов број се почетком 1998. нагло увећао. Већином су то били покушаји преласка границе мањих група терориста, са по неколико товарних грла натоварених оружјем и муницијом, мада је у неколико наврата било продора и по више стотина терориста, са читавим конвојима од по сто и више товарних грла. Наши гранични органи су у то време били у стању редовног обезбеђења државне границе и карауле је у просеку поседало тридесетак војника. Већ тада је било очигледно да то није довољно да се граница озбиљно обезбеди. Крајем марта 1998. године у обезбеђење границе укључиле су се и остале јединице Приштинског кор-

пуса, које почињу линијски и дубински да обезбеђују државну границу.

УБАЦИВАЊЕ ОРУЖЈА И ТЕРОРИСТА

Један од главних праваца којим је убацивано оружје из Албаније ишао је преко планине Паштрик. Само у једном конвоју, 26. априла 1998, покушали су да пребаце на нашу територију око седам тона оружја и муниције, на око 150 товарних коња. Сва опрема и муниција су заплењене, а терористи су, искористивши маглу, побегли назад у Албанију.

Слично је било и 13. и 14. децембра, када је група од 153 терориста покушала да прође с великом количином специјалног оружја и терористичке опреме, али је разбијена, уз губитак од 41 припадника, девет заробљених и око 40 рањених терориста.

Граница је тек у децембру била добро затворена, мада је и тада, по нашој, али и по процени експерата из ОЕБС-а, за њено потпуно затварање било потребно још око хиљаду војника. Тада су на делу државне границе од карауле „Бафа Прушит” до Врбничког језера, поред граничара са шест караула из састава 53. и 55. граничног батаљона, на линијском и дубинском обезбеђењу били и војници из четири борбене групе из састава 549. моторизоване бригаде.

Већ тада су се назирале контуре одбрамбеног распореда јединица 549. мтбр, а одговорност за обезбеђење и одбрану државне границе полако се са граничних батаљона премештала на бригаду. У првим месецима 1999. године на граници је често долазило до мањих инцидената, при чему је разбијено више група терориста. Проширењем граничног појаса на десет ки-

лометара створени су повољни услови за контролу и обезбеђење саме границе и територије све до реке Бели Дрим. Предузете су мере запречавања и минирања уз саму граничну линију. Пошто смо још крајем 1998. године проценили да су агресија и бомбардовање неизбежни, предузели смо и мере утврђивања граничне линије и дела положаја по дубини. Тежак и каменит терен компликовао је, а негде и потпуно онемогућавао израду заклона, па су неки положаји пратили природне усеке, заклоне, вртаче..., који су се уз дораду могли користити за заклањање и ватрено дејство.

ГРУПИСАЊЕ СНАГА

Када је 24. марта почело бомбардовање, две трећине снага бригаде већ је запосело своје одбрамбене положаје, а једна трећина је у узастопним боје-

вима и борбама, заједно с другим снагама Приштинског корпуса, разбијала и уништавала терористичке снаге по дубини, чистећи територију из наших леђа заједно са МУП-ом, који је потом успоставио контролу територије и комуникација према Косову.

Борбе су све до 10. априла вођене у рејонима Ораховца, Суве Реке, Малишева и залеђу Ђаковице, када је и тај задатак успешно реализован. У међувремену, бригада је мобилисала 100% свог људства (3.300 резервиста) и успела без губитака да пребаци сво људство и возила (94 камиона и 60 аутобуса) од Лесковца до рејона распореда на граници. У наш састав тада су ушли војни одсеци Призрен и Ђаковица, који су одмах упућени на појачање одбране границе према Албанији и Македонији. Команда Приштинског корпуса ојачала је 549. моторизовану бригаду делом 354. пеш-

дијске бригаде из Куршумлије и једном инжињеријском четом 52. инжињеријског пука, а придодате су јој и 1. и 2. ракетна батерија „огањ” из 52. артиљеријске бригаде Ђилане. Претпостављена команда нас је ојачала и противтерористичким батаљоном 72. специјалне бригаде. Од првог дана агресије у добровољце се јавило више од 30 Турака из Призрена, који су чинили турски вод, под командом добровољца Турчина, у чину мајора, а имали су задатак да обезбеђују касарну и њену ширу околину. Половином априла јавила се група од 180 муслимана (словенског порекла) и један Србин, од којих је у селу Речани, при Војном одељку Призрен, формирана Муслиманска чета. У општини Гора, поред 68. војнотериторијалног одреда (450 резервиста), у добровољце се пријавило још близу 800 људи. Тако је све што је било способно узело оружје и појачало одбрану Горе заједно са граничарима. Ради успешнијег командовања одбраном територије на ополско-горанском рејону формирана је тактичка група-1 Ополје. Добровољци из свих крајева Србије и Републике Српске пристизали су организовано из Ниша. Од странаца најбројнији су били Руси и Украјинци, а било је појединаца Бугара, Грка, Словенаца.

После 10. априла све јединице запоселе су предвиђене рејоне одбране и наставиле са убрзаним радовима на утврђивању, маскирању и запречавању на фронту и по дубини територије. У априлу смо мобилисали и радно ангажовали око 1.200 Шиптара на изради резервних положаја, склоништа и сл. Мањи терористички напади на разним деловима границе успешно су одбијани, а готово свакодневно су по дубини вођене борбе са убаченим терористичким снагама.

Према обавештајним информацијама, испред зоне одбране бригаде биле су груписане знатне снаге непријатеља, све до линије Кукс-Крума. Ту се налазило око 35.000 војника, међу којима око 15.000 терориста, 10.000 НАТО војника (од којих 5.000 америчких из оперативне групе „Јастреб”, са радарима за откривање ар-

тиљеријских ватрених положаја и хеликоптерима „апач“) и 10.000 припадника албанске војске. У Македонији, у ширем рејону Тетова, према граници је било прикупљено око 3.000–5.000 терориста, а снаге UNPREDEP-а су биле непосредно на граници.

У свакодневном бомбардовању касарна је готово потпуно уништена, али је и даље засипана хиљадама касетних бомби и свих других убојних средстава. Гађана је укупно 138 пута. Због непрекидног присуства тактичке бомбардерске авијације (А-10 „тандерболт“), претпостављена команда нас је ојачала батеријом противавионских топова 40/1 „бофорс“, а нешто касније и ракетним лансерима „шило“ и ЛР-2 и ЛР-4М, што је у знатној мери побољшало наше могућности за борбу са циљевима у ваздуху.

ОПЕРАЦИЈА „СТРЕЛА“

Када је 26. маја у раним јутарњим часовима отпочела операција „Стрела“, све јединице бригаде биле су спремне. Према рејону 2.мтб извршен је демонстративни напад, који није изнеудио јединицу јер га је наговестила бука мотора и клопарање гусеница. Уз масовне артиљеријске, минобацачке и ракетне ударе отпочео је комбиновани тенковско-пешадијски напад. Наша артиљерија је одмах одговорила на ватру и цела борбена линија од карауле „Тафа Прушит“ до карауле „Ликен“ је оживела. Прецизним ударима уништена су три тенка, па се остатак тенковске чете повукао, а заустављена је у нападу и пешадија. Главнина непријатељских снага била је усмерена на правцу објекта Кунора. Интензитет дејстава постепено је слабио, да би се на крају свео на повремену пуцњаву или покушаје уклињавања на појединим правцима. Батаљон је успешно одбијао нападе непријатеља и на појединим правцима поправио свој тактички положај.

Нешто после пет часова по предњем крају одбране на горожупском правцу отпочела је снажна артиљеријска припрема из свих ватрених средстава албанске војске. Под заштитом

артиљерије четири стрељачка строја пешадије ишла су ка нашој граници. Поравнати, без залегања, кретали су се уз повремене једногласне узвике „Алаху егбер“. Само у првом ешалону било је око 1.000 терориста.

На нашој страни, на источним падинама Паштрика, граничари и војници добровољци поседали су своје положаје и отпорне тачке. Већ после првог ватреног удара по другом батаљону били су спремни и у склопним чекали непријатеља. На првој линији у том моменту било је око 200 бораца. Људство које се одмарало у рејону старе карауле „Планеја“ кренуло је да појача прву линију одбране.

ВЕСЛИ КЛАРК МОДЕРНО РАТОВАЊЕ

У недељу 30. маја оперативна група „Јастреб“ Џеја Хендикса ухватила је радаром за откривање мета 37 локација на Паштрику на којима се налазе Срби.

Држао сам до тога да се Србима не допусти да потисну ОВК преко гребена Паштрика. Нисам желео да они одозго виде наше избеглице у Кукусу, да артиљеријом гађају резервоар, нити да осматрају аеродром. Положај на врху те планине био је изузетно важан. Затражио сам од Елиса да као приоритет постави заустављање српске контраофанзиве у тој области и рекао му – *Ако изгубимо тај терен тамо горе, тај терен ће бити једини који ћемо морати да повратимо.* То значи да ћемо морати да плаћамо крвљу, животима наших војника, за сваку стопу ових гребена.

У понедељак ујутру почели смо да добијамо извештаје да ОВК једва одолева на Паштрику... Мораћемо да платимо америчком крвљу за врх те планине ако не помогнемо ОВК да га задржи. То је мој приоритет број један. Борба да се заштите мала упоришта ОВК на гребену Паштрика наставила се и наредна два дана. Наши ваздухопловци су у више наврата гађали по српским снагама и областима широм западног Косова.

Још док је непријатељ био ван домета стрељачког наоружања, у дејство су ступили минобацачи 60, 82 и 120 mm са унапред припремљеним ватрама. Ускоро су се са више ватрених положаја огласиле и хаубице 122 mm.

На врбничком правцу делови 1. моторизоване бригаде посели су положаје на падинама Коритника и припремали се да по појављивању оклопномеханизованих снага поседу објекат Чеју. Оклопни батаљон спремао се да из очекујућег рејона крене у поседу свог рејона одбране. Инжињерци су проверавали станице и каблове за активирање минских бунара и дизање комуникације и пропуста у ваздух. Но, на том правцу је још било мирно, па су минобацачи 120 mm пренели ватру преко језера, помажући снаге на горожупском правцу.

У опољско-драгашком рејону било је мирно, уз повремено отварање ватре, али без покрета јединица.

Команда бригаде је пратила дејства на свим правцима. Знали смо да на горожупском тактичком правцу нема довољно снага и да их треба што пре ојачати. Одмах је као појачање према Планеји, команданту борбене групе капетану Бобану Димитријевићу упутила око сто бораца из састава чете војне полиције из 549. моторизоване бригаде. По пристизању позваних команданата и кратке анализе ситуације, наредио сам да хаубички артиљеријски дивизион, мешовити противоклопни артиљеријски дивизион, лаки артиљеријско-ракетни дивизион и позадински батаљон у својим саставима одмах формирају по једну пешадијску чету, припреме је и упуте у рејон села Планеја, где ће добити рејоне одбране и ближе задатке. Из састава команде формирана је командна група у саставу: потпуковник Коњиковац командант, потпуковник Лемич начелник ПВО, мајор Ђокић помоћник команданта за обавештајно обезбеђење, потпуковник Јакшић начелник артиљерије, са задатком да одмах формира Истурено командно место у рејону села Планеја и руководи одбраном на горожупском правцу. Док су борбе на Паштрику доби-

јале на жестини, непријатељска тактичка авијација стално је кружила изнад Паштрика и тражила артиљерију и друге циљеве, а ловачко-бомбардерска авијација дејствовала је по Призрену и околини, посебно по касарни 549. моторизоване бригаде.

Наша пешадија је ватром са блиског растојања успела да заустави непријатеља на самој граничној линији. Борбе су трајале несмањеном жестином све до поподневних сати. Каноада обостране артиљеријске, минобацачке и ракетне паљбе допирала је до Призрена. Повремено се падине Паштрика нису виделе од дима и прашине. Непријатељ је у више наврата покушавао јуриш и стално био заустављан. У међувремену му су пристигла знатна појачања. Нови напади су усмерени на широке међупросторе између отпорних тачака и посебно на правцу Горожупских бачила, где се пробио на нашу територију и потиснуо за око километар наше слабе делове у дубину територије. На међупростору западно од села Бинај непријатељ је успео да се за око 500 m уклинџи у нашу територију, где је заустављен снажним ватром. И на правцу срушене карауле „Горожуп” непријатељ је успео да пређе границу и подиђе одбрамбеним положајима, чиме је довео наше снаге у полуокружење. У међувремену, пристигла чета војне полиције уведена је у борбу на правцу према селу Бинај и знатно ојачала одбрану. На правцу према караули „Горожуп” наредио сам извлачење снага на резервне положаје код села Тајец и повезивање са снагама у рејону села Бинај.

КАРАУЛА „ГОРОЖУП” ЈЕ ПОНОВО У НАШИМ РУКАМА

Телеграмом сам известио команду Приштинског корпуса о заузимању карауле „Горожуп” и да се све снаге налазе у висини резервних положаја. Док су интензивне борбе вођене дуж целе источне падине Паштрика, покушан је продор преко самог врха Паштрика, али је непријатељ претрпео велике губитке и био приморан

Истурено командно место

Граничари са новинаром РТС-а Милованом Дрецуном и сниматељем Томиславом Магочијем

да се врати на саму границу. Сви покушаји продора непријатеља на том правцу завршавали су се на исти начин – великим губицима, тако да се врх Паштрика црнео од непријатељских лешева. Око 16.00 часова јавио се командир карауле „Горожуп” и известио да са прикупљеним људством и добровољцима припрема противнапад и да су решени да по сваку цену поврате караулу „Горожуп”. „Не дозвољавам” – наредио сам. „То више није караула, него гомила камења.” После 15 минута добио сам нови извештај: „Караула ’Горожуп’ је поново

у нашим рукама”. У души сам био срећан, иако помало љут због неизвршења наређења. Ипак, разумео сам њихову младост, адреналин, патриотизам и спремност на жртвовање. Одмах сам послао нови телеграм команди Приштинског корпуса: „Караула ’Горожуп’ је поново у нашим рукама.” Новинар РТС-а Милован Дрецун је по добијању ове информације, са сниматељем Магочијем, за сат времена стигао у Призрен и одмах продужио према Горожупу, где је овековечио подвиг граничара и добровољаца, бранилаца карауле. >

Предвече је дошао мајор Јовић, командант 55. граничног батаљона, да ме извести да је у рејону отпорне тачке западно од села Бинај остало тело борца који је погинуо још у првом нападу и које није извучено због брзог напредовања шиптарских терориста. То ме је наљутило. Рекао сам Јовићу неколико грубих речи, да моје наређење да се не сме оставити мртав или рањен друг, па макар сви изгинули, нису испоштовали... Касније сам увидео да нисам био у праву, погинули борац је био из састава вода добровољаца, а не граничара, па Јовић никако за то није могао бити крив. Позвао сам нашу специјалну јединицу „Рисове”, којима је командовао руски капетан Владимир, и издао им задатак да се пре зоре морају пробити до места на коме се налази тело нашег борца и да га морају пронаћи и пренети до села Планаје.

Током ноћи у више наврата шиптарски терористи су покушавали нападе и пробој на више праваца. Увели су нове, свеже снаге. Наши борци, иако уморни од блиске борбе, бомбама и „вихором-1” успели су да зауставе непријатеља и приморају га на повлачење. У вечерњим сатима пристигле су четири нове чете на Паштрик, тако да су наше снаге тада имале више од 1.000 бораца на шест километара фронта.

У раним јутарњим часовима „Рисови” из правца села Планаје и вод граничара са Горожупа пробали су се кроз распоред терориста до саме граничне линије у потрази за телом погинулог војника. Пронашли су тело Бранка Миленовића Боскета, али је поред њега био и добровољац из 63. падобранске бригаде Владо Стојановић, који је готово 20 сати водио борбу са терористима, штитећи тело свог ратног друга и покушавајући да га извуче. Бранећи мртвог друга и сам је био рањен. Носећи мртвог и рањеног добровољаца „Рисови” су морали поново да прођу кроз распоред терориста. У тим борбама тешко је рањен добровољац „Рисова” Жељко Варга, који је од задобијених рана преминуо у болници у Приштини.

Борбе су 27. маја и током ноћи трајале несмањеном жестином. Увођењем појачања и снажном артиљеријском и тенковском ватром непријатељ је покушавао да прошири почетни успех и настави продор ка селу Планаји. У томе није имао успеха и трпео је знатне губитке. У одбрану су повремено, у критичним моментима, укључивани и вишеструки бацачи ракета, појединачно или у паровима. У тим борбама на нашој страни погинули су борци Раде Јотић и Ивица Петровић.

Авио и ракетни удари интензивно су вршени и по напуштеним положајима на Чеји, мада смо ми и даље очекивали појаву оклопних снага и главни удар на правцу села Врбница. Но, покрета непријатеља на том правцу није било.

Поподне су „Рисови” и друге јединице добиле задатак да 28. маја ујутру отпочну противнапад, односно униште уклињене делове непријатеља и поново поседну основне положаје на граници.

НАПАДИ НОЋУ И ПРВО ТЕПИХ БОМБАРОВАЊЕ

Сви покушаји непријатеља да у ноћним нападима постигне неки успех нису дали резултате. У раним јутарњим часовима „Рисови” су, уз подршку чете војне полиције, граничара и добровољаца, успели да раздију уклињене делове и наше снаге су поново поселе своје основне положаје на граничној линији. На нашој територији више није било живих непријатељских војника. Сам врх Паштрика нисмо дирали, јер нам је одговарало да ту камену хридину држе терористи како нас авиони не би гађали, а сваки њихов покушај напада на том правцу кажњавали смо великим губицима. Борбе су са већим или мањим интензитетом вођене на свим правцима и на Паштрику и испред 2.мтб. У току борби на делу границе према објекту Врпче погинуо је војник Раде Вејин из Апатина. Ни следећег дана непријатељ није успео да оствари никакав резултат. Трпео је губитке и смањио интензитет напада, али су његова ар-

тиљерија и минобацачи и даље били врло активни. На небу изнад Паштрика интензивно је деловала непријатељска авијација. Први пут су се појавили стратегијски авиони Б-52, који су у паровима кружили на великој висини, а онда испуштали смртоносни товар. Доживели смо и прво „тепих” бомбардовање, које је, на срећу, у неколико наврата завршило тик уз наше положаје. Поједини војници су били контузовани јер их је сила експлозија бацала у ваздух, или су повређени ударом у стење. Но, ми смо већ закључили да је операција „Стрела” доживела крах и у шали смо је прозвали операција „Сломљена Стрела” (видети књигу В. Кларка *Модерно рајвовање*, стр. 370–373).

И наредних дана непријатељ је покушавао да увођењем у борбу свежих снага и уз масовну подршку са земље и ваздуха постигне успех, али без резултата. Чим бисмо успели да зауставимо и одбијемо нападе, појављивали су се Б-52 или Б-1 и „теписима” бомби покушавали да помогну терористима. Погођен је и шири рејон села Планаје и рејон позадинског вода старијег водника Саве Ердешана, који је на време разместио муницију на више локација по шуми и спречио њено уништење, али су он и његово целокупно људство били контузовани и избачени из борбе. Људство је замењено новом јединицом и упућено на краћи одмор у Призрен, само је Саво одбио да иде и остао је да и даље руководи снабдевањем јединица, лежећи на носилима и идући на штакама. Трпели смо губитке, имали већи број рањених, али су све линије биле стабилне. У борбама су погинули борци Добривоје Глигоријевић, Живојин Илић и Бојан Станковић, а рањено је око 30 бораца. Ипак, најтежи дан је био 31. мај, када је око 15 авиона А-10 „тандерболт” напало засеок Шех махалу, где се налазило истурено командно место бригаде. Све двоспратне и троспратне куће су погођене и срушене. У кући где је било Истурено командно место погинуо је потпуковник Бошко Лемић и његов војник Дејан Јанићевић, а у подруму друге згра-

де погинули су војници Раде Богдановић, Дејан Вечевић, Миле Денчић, Новица Јовчић, Небојша Ранђеловић, Небојша Николић, Иван Цветановић и Славољуб Цветановић, а већи број је рањен и контузован. На извлачењу рањених и погинулих ангажовани су војници са прве линије, а следећег дана употребљене су и инжињеријске машине. Старешине на Истуреном командном месту су замењене новим и командовање је настављено без прекида. Тог дана имали смо десет мртвих и 115 рањених и контузованих војника и старешина.

Покушаји пробоја терориста и у наредним данима били су безуспешни. Њихов неуспех покушавала је да поправи НАТО авијација даноноћним бомбардовањем. Но, наша решеност да издржимо до краја била је јача.

У тешким борбама 5. јуна на првој линији било је неколико рањених. Непријатељска артиљерија и минобацачи непрекидно су дејствовали. Старији водник Ердељан је из санитетског возила избацио возача и заједно са Цобијем и болничарима Милошевићем и Слађом кренуо да извуче рањенике. Под ватром непријатеља презели су рањенике и праћени непрекидном минобацачком ватром пренели до санитетског возила. Приликом повратка непријатељски минобацачи су непрекидно гађали санитетско возило. И када је изгледало да су већ изашли из њиховог домета, једна мина погодила је возило. Погинули су старији водник Саво Ердељан, Слађана Станковић, Раде Јовановић, Владан Милошевић и Зоран Фатић.

ПРЕГОВОРИ О МИРУ ПОД НЕПРЕКИДНОМ ВАТРОМ

Знали смо да се воде преговори о миру, али смо и даље одбијали, истина све слабије, нападе непријатеља. Авијација је дејствовала као суманута и по нашој и по албанској територији. Када је примирје потписано, зликовци из НАТО-а су извршили своје последње бомбардовање. Тек је била прошла поноћ 8. јуна када је пар бомбардера у два наврата испразнио

Добровољац из Русије

Кадар из филма „Ратне приче са Паштрика”

И наредних дана непријатељ је покушавао да увођењем у борбу свежих снаја и уз масовну подршку са земље и ваздуха постигне успех, али без резултата. Чим смо успели да зауставимо и одбијемо најаве, појављивали су се Б-52 или Б-1 и „тјейсима” бомби покушавали да помоћу терористима.

смртоносни товар по рејону распореда вода минобацача 120 mm. Тада су погинули војници Бојан Васиљковић и Радован Стефановић, а војник Ратко Радаковић задобио је тешке ране.

Оба минобацача и њихова возила су уништени, а сви војници у јединици су били рањени или контузовани.

Бригада се по добијеном наређењу за седам дана, са свим својим материјалним средствима, предислоцирала у гарнизон Лесковац, Лебана и Медвеђу. Није било радости на лицима војника и старешина. Ми смо успешно извршили свој војнички задатак. Током 1998. и 1999. године погинуло је 87 бораца бригаде и придодатих јединица, а рањено је око триста. Наше ране на души и даље боле. Нисмо обрнули своје претке. Задужили смо своје потомке и Србију. Ако ништа друго, оно макар да нас памте!